

Måleriets gåta

Johannes Nilo

Den 8–11 maj visar Vidaråsens ”Malerverksted” utställningen ”Det gåtfulla måleriet” på Kulturhuset i Ytterjärna i samband med de läkepedagogiska majdagarna. Vernissage är 9 maj kl 13:30 med Mats-Ola Ohlsson och omvisning 10 maj kl 13:30 med Bo Werner Eriksson. Utställningen har tidigare visats vid Goetheanum i samband med den internationella läkepedagogiska och socialterapeutiska konferensen i oktober 2012. Medverkande konstnärer i utställningen är Tore Janicki, Reidun Larsen, Arnkjell Ruud och Hannes Weigert.

Till det estetiska omdömet hör osäkerhet. Framförallt när vi inte kan stödja oss på en expert som förutseende bedömer om ett verk är vackert, gott, kunnigt eller naivt. Den oförberedda utställningsbesökaren blir ställd på prov gällande sitt eget estetiska omdöme. Det gäller att förbli vaken och uthärda osäkerheten, såväl inför verket som inför det egna medvetandet med sina väl inslipade kognitiva mekanismer. Hur snabbt infinner sig inte omdömena och hur svårt är det inte att bli kvitt dem och öppna varseblivningsfältet på nytt.

Den som besökte utställningen ”Rätsel” i Goetheanum under oktober 2012 hade en utmärkt möjlighet att erfara just detta. Kurator för utställningen var Hannes Weigert, som sedan tre år leder målarverkstaden i bygemenskapen Vidaråsen i Norge.

Man kan informera sig om arbetet i en 32-sidig broschyr, gestaltad av Philip Tok. Broschyren har varken sidoantal eller en inledande text. Jag kan slå upp en sida var som helst i den och otvunget dröja kvar eller bläddra vidare bakåt eller framåt. Varje bild berättar om seendet och därmed om den kanske viktigaste betingelsen för måleriet. Konceptet fungerar. När jag bläddrar igenom broschyren dyker två föreställningar upp. Å ena sidan tycker jag mig se en klostergemenskap-stillheten, den inåtvända blicken fjärran från allt världsligt. Å andra sidan frågar jag mig: handlar det inte mycket mer om ett vetenskapligt laboratorium?—Den nyktra, analytiska blicken, registrerandet, översättningen av en maskros till tvådimensionalitet. Jag ser båda som möjliga scenarier och får omedelbart förtroende för att dessa människor vet vad de gör. Inte i betydelsen av ett teoretiskt vetande. De är inne i tingen, i processerna, i seendet och just för att den teoretiska reflexen är frånvarande och därmed också den borgerliga normen, hålls varandet inne i processerna öppet. Seendet öppnas upp.

Penselföringen, blickarna är i samma utsträckning nyktra som kontemplativa. Jag blickar in i ett laboratorium där det mindre handlar om testresultat än om epifani. Den kan ske närsomhelst. Men det kan dröja år innan världen för ett ögonblick öppnas. Det gäller att vara förberedd för dessa ögonblick. Avspänd och samtidigt i högsta beredskap.

Inte så sällan är ateljébesök mer uppslagsrika än utställningar. Broschyren för de andliga övningarna från verkstaden in i utställningen.

Weigert ville ursprungligen kalla utställningen ”Måleriets gåta”. Vid närmare eftertanke tycktes dock titeln vara för pretentiös och han reducerade den till ”Gå-

tor”. Ett begripligt beslut och ändå, den ursprungliga titeln var inte helt oberättigad. Man hittar i målarverkstadens bilder inte bara några av måleriets grundelement såsom yta, färggrum, komposition och reflektion, utan också en avundsvärd direktitet i utförandet. Bilderna verkar inte konstlade, sökta och även om fotografier i många fall tjänat som förlaga ser jag inga avbilder. Weigert erkänner att måleriet genom målarverkstaden blivit en gåta. Den svårförklarade uttrycksviljan har chockerat honom. Hur kommer den första impulsen att sätta penseln på duken tillstånd? Och vad är det som styr penseln i det vidare förloppet? Det är inte alltid uppenbart vad som gör en bild till en bra bild men för en sakkunnig är det dock möjligt att beskriva. Grunden till att bestämde människor målar bra bilder är dock ytterst gåtfull. Naturligtvis kan man till viss grad lära sig att måla och ändå, mellan förmåga och ett lyckat resultat öppnar sig ett öppet fält där gåtan spelar med.

Kanske har erfarenheten av måleri för Weigert blivit en gåta genom målarverkstaden för att anledningen till att bilderna blir bra är mindre uppenbar i den här specifika situationen än med utbildade konstnärer. Måleriet uppenbarar sig i ett slags urtillstånd eftersom konstnärerna har med sig mindre intellektualitet, mindre övermogen kultur. Det kan därför framträda mer direkt, öppet och naket. Måleriets gåtfullhet i sig kan träda fram som en uppenbar gåta av tillvaron.

1907 noterar Rudolf Steiner i en anteckningsbok: ”Rätsel schafft des Menschen Ich”-för att bibehålla den tvetydiga utsa-

gan på svenska översätter vi satsen med “Gåtor skapar människojaget” (en mer orda-grann översättning lyder: ”Gåtor skapar människans jag”). Beroende på hur man läser den, växlar perspektivet. Sätter vi jaget som subjekt är utsagan: det mänskliga jaget skapar gåtor. Omvänt kan vi uppfatta gåtor som subjekt och då blir det: gåtor skapar människojaget. Betraktar vi de två utsagorna var för sig, minskar spänningsdynamiken i meningen. Det är

just satsens dubbelmening som uttalar en real relation till världen. En relation som inte är lineär, inte diskursiv, utan reciprok och paradoxal-som förutsätter lika mycket interpretation och reflektion som handling.

Med detta som bakgrund dyker jag igen in i broschyren och gör en ny upptäckt. På en dubbelsida ser jag en målade man med vitt

skägg. Ett fotografi som föreställer honom själv när han målar, tjänar som förlaga för hans aktuella bild. Han betraktar sig själv under akten att måla och målar av sig själv målades som om han vidrörde sina egna gränser. På fotografiet ser han sig själv lik-som utanför sig själv; han ser sig själv utifrån. Nu för han målade in sig själv igen, i en ny bild-av sig själv eller av världen?

I den betydelsen arbetar målarverkstaden på jagets gränser och det vore inte för-mätet att tala om en jag-verkstad. Vi kan med spänning och förväntan se på hur arbetet vidareutvecklas och skapar nya former såväl för måleriet som för läkepedagogiken och socialterapi-men framförallt för att uppenbara gåtan ”jaget”.

”Weigert erkänner att måleriet genom målarverkstaden blivit en gåta.”